

Ing. Vladimír Karaffa, CSc.

Evropské pojetí „lidské bezpečnosti“

Evropská bezpečnostní a obranná politika, anglicky „European Security and Defence Policy“ (ESDP), se u nás v souvislosti s českým předsednictvím Evropské unie a lisabonskou smlouvou čím dál více dostává do povědomí široké veřejnosti. Pro laiky je to většinou prázdný pojem, něco jako neuchopitelný oblačný pokryv nad zemským povrchem, pro mnohé odborníky chiméra, sen nebo iluze. Zároveň téměř všichni uznávají, že Evropa by měla mít schopnost chránit a bránit sama sebe a podílet se na eliminaci zdrojů hrozeb a bezpečnostních rizik ve světě. Jinak to v dnešním globalizovaném světě prostě ani nejde. Rovněž tak si všichni uvědomují, že bezpečnost nelze zajistit výhradně vojenskými prostředky a že je to širší fenomén dotýkající se oblastí, které donedávna měly čistě civilní nebo dokonce soukromý charakter.

Skepticismus odborníků vyplývá z relativně malé schopnosti dosáhnout konsenzu, a tím pádem nízké akceschopnosti EU, z nadřazenosti různorodých národních zájmů členských zemí nad společnými a v neposlední řadě také z nízké úrovně komunikace s NATO. Nic na věci nemění ani skutečnost, že EU řídí některé mise, má řadu společných zbrojních projektů a celkem dobře si počíná Evropská obranná agentura (EDA – European Defence Agency).

Jen velmi malá část populace, dokonce i ta odborná, si uvědomuje, že ESDP není založena jen na deklarovaných vojenských kapacitách nebo politicko-vojenských strukturách, ale především na principech, které jsou označovány jako „Human Security“ čili „lidská bezpečnost“ nebo taky bezpečnost prostých lidí, civilního obyvatelstva.

Cílem tohoto článku je přiblížit principy lidské bezpečnosti z hlediska výchozího dokumentu známého pod názvem „Barcelonská zpráva atlantické skupiny pro evropské bezpečnostní kapacity“, který je definuje a rozvádí. Přestože dokument byl zpracován v roce 2004, jeho platnost přetrvává, jak to potvrdila i mezinárodní konference konaná v Praze 13. ledna 2009 pod názvem „The Prague Conference on the European Way of Security 2009“. [1]

Úvod

Moderní česká definice pojímá bezpečnost jako stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby pro referenční objekt a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat [2].

Vymezení slova bezpečnost, a to jak v odborném, tak hovorovém významu, je obvykle negativní. Převažuje v něm důraz na nepřítomnost a potlačení hrozeb, nebezpečí či rizik (a z nich plynoucího strachu). Dnes se setkáváme také s pokusy o pozitivní vymezení bezpečnosti. Tento přístup, zastoupený především na poli „human security“, vytyčuje hodnoty a práva, jež by měla být garantována každému člověku.

Právě pozitivní vymezení poukazuje na hlavní úskalí rozšiřování bezpečnostní agendy: Kde je hranice, která vymezuje bezpečnostní problémy od problémů ostatních, kde je práh, jehož překročením se hrozba stává hrozbou bezpečnostní? Za jakých podmínek nějaká skutečnost nabývá bezpečnostní rozměr, co je k tomu předpokladem? Jak se z politických, ekonomických,

ekologických, sociálních, zdravotních, rodinných či pracovních problémů stává otázka bezpečnosti pro dotyčný subjekt? A kdy naopak o bezpečnosti mluvit nelze?

Na tyto otázky je mnoho pohledů, mnohdy vyplývajících z kulturních, náboženských nebo sociálních podmínek hodnotitele. Většinou se lze shodnout na tom, že prahem, který definuje bezpečnost, je přežití jednotlivců, zachování podstatných znaků a funkcí společnosti, ochrana základních životních hodnot a zájmů.

Existuje mnoho filozofických východisek, škol i organizací zabývajících se problematikou ochrany lidských práv z hlediska „Human Security“. Stačí zadat do internetového vyhledávače odpovídající klíčové slovo. Jen elektronická encyklopedie Wikipedia uvádí jeho podrobný rozklad a přes 40 odkazů. Z těchto východisek vychází i myšlenky evropské doktríny lidské bezpečnosti, kterou v září 2004 připravila skupina expertů pro Javieru Solanu, jenž v té době zastával pozici vysokého představitele EU pro společnou zahraniční politiku. Dokument má oficiální název „Doktrína lidské bezpečnosti pro Evropu – Barcelonská zpráva analytické skupiny pro evropské bezpečnostní kapacity“ [3].

Východiska pro doktrínu lidské bezpečnosti

Zpráva dochází k závěru, že EU by měla definovat specifickou evropskou koncepci bezpečnosti založenou na zásadách lidské bezpečnosti, která by umožňovala v krizových situacích zasahovat účinněji a využívat své zahraniční a bezpečnostní politiky způsobem, jenž by se těšil podpoře občanů a zároveň by se zaměřil na potřeby zranitelných komunit. Lidská bezpečnost by se měla stát novým operačním rámcem zahraničních akcí vedených EU.

Co bylo východiskem pro takovou výzvu? Jsou jimi zkušenosti z dosavadního způsobu řešení konfliktů a realita současného světa. Jen některé hlavní skutečnosti, bez pohledu na pořadí důležitosti:

- mnoho lidí na světě žije v podmínkách neustálého ohrožení, nebezpečí vyvstává z konfliktů, v nichž bojující strany záměrně a bezrestně zaměřují své útoky na civilisty,
- v Evropě působí systém kolektivní bezpečnosti, díky němuž jsou ozbrojené konflikty mezi evropskými státy téměř vyloučené, ale konflikty mimo Evropu jsou čím dál více zdrojem ohrožení občanů EU,
- tradiční bezpečnostní politika založená na obraně hranic a „zadržování hrozeb“ se neosvědčila, často vedla k podpoře autoritářských režimů,
- stírá se rozdíl mezi hranicemi, mezi soukromým a veřejným, vzniká abnormální politická ekonomika (válka jako job, obchodování s humanitární pomocí, se zbraněmi, válečným lupem, s vystěhovalci apod.), v takové situaci vojenské zásahy mohou být kontraproduktivní,
- žádná z nových hrozeb není čistě vojenská, ani nelze žádné z nich čelit čistě vojenskými prostředky, klasické zbraně jsou na „válku s civilisty“ málo účinné,
- orientace světového společenství na lidská práva vyvolává protiválečné hnutí, to je podporováno i značným množstvím civilních ztrát, které jsou průvodním jevem většiny vojenských operací,
- nejpravděpodobnější alternativou demokratizace se dnes stává kolaps států, proto je preventivní zasahování, jehož cílem je usnadnit demokratické změny, lepší strategií než pouhé zadržování hrozeb,
- Evropa musí zvýšit svoji schopnost aktivně přispívat ke globální bezpečnosti, k tomu EU potřebuje vojenské síly, ale ty musejí být koncipovány a používány novým způsobem,

- nejčastějším zdrojem nových celosvětových hrozeb jako je terorismus, rozšiřování a zneužívání zbraní hromadného ničení a organizovaný zločin jsou regionální konflikty a zhroucení státní moci,
- samotná existence států není automaticky zárukou bezpečnosti jeho občanů, centrem pozornosti tedy není jen bezpečnost států, ale zejména zajištění základních životních podmínek lidské existence.

Pilíře doktríny lidské bezpečnosti

Pro to, aby EU založila svou bezpečnostní strategii na zajišťování lidské bezpečnosti, mluví tři důvody.

- **První z nich je morální.** Vychází z naší společné lidskosti. Lidé mají právo žít důstojně a bezpečně a mají i z toho vyplývající povinnost si navzájem pomoci, je-li tato jejich bezpečnost ohrožena. Každý lidský život má stejnou cenu a nelze se smířit s tím, že se v zoufalých podmínkách cena lidského života nerespektuje.
- **Druhý důvod je právní.** Pokud uvažujeme o zajišťování lidské bezpečnosti jako o ochraně lidských práv v užším slova smyslu, pak se v současné době má obecně za to, že mezinárodní instituce jako je EU mají nejen právo, ale přímo právní povinnost dbát na zajištění lidské bezpečnosti na celém světě.
- **Třetím důvodem je „osvícené sobectví“.** Podstata tohoto přístupu tkví v myšlence, že Evropané se nemohou cítit bezpečně, dokud existují zdroje hrozeb mimo Evropu a lidé jinde na světě žijí ve vážném ohrožení.

Principy evropského pojetí „lidské bezpečnosti“

Filozofie lidské bezpečnosti je shrnuta do sedmi zásad. Myšlenky v nich obsažené nejsou úplně nové, vychází z učení význačných filozofů a humanistů. Jejich převratnost spočívá v implementaci. Myšlenka, že by se měly prosazovat v praxi států EU i EU jako celku, se jeví ve srovnání se současnou politickou realitou odvážná a v některých oblastech až utopická. Přesto stojí za to je prosazovat. V čem spočívá jejich podstata:

Zásada č. 1: Prvořadá důležitost lidských práv

Bezpečný stát verus bezpečný občan. Tato zásada překonává princip, který byl v historii považován za nezpochybnitelný, a sice že bezpečnost státu je nad bezpečnost občanů. Myšlenka, že pokud bude bezpečný stát, budou se v něm cítit bezpečně i jejich občané, se mnohokrát ukázala jako přinejmenším problematická. V různých státních útvarech byly zájmy „strany a vlády“ nebo jejich ideologie často důležitější než zájmy občanů, kteří v něm žili.

Jus ad bellum. Právo na válku, princip „jus ad bellum“, vždy neplatí. Není důležité *proč*, přestože právo na sebeobranu je v mezinárodním právu nezpochybnitelné, ale i *jak*. Svět se neumí smířit s civilními oběťmi ve „spravedlivé válce“. Interpretace národních zájmů je totiž mnohdy jednostranná a často velmi problematická.

Civilisté v ozbrojeném konfliktu. Donedávna platilo, že ozbrojené síly měly ve válce jeden základní úkol – porážku nepřítele. Nepřítel zpravidla reprezentován armádou znepřátelené země, hájil zájmy své vlády. Porážka takového protivníka znamenala i porážku znepřátelené

země. S civilisty se nepočítalo – ti zpravidla museli respektovat výsledek „vyšší hry“. Bohužel, přestože ochrana civilistů je dnes všeobecně uznávanou prioritou, v praxi právě oni na tuto „vyšší hru“ nejvíce doplácují.

Kolektivní a individuální zodpovědnost. Evropa se mnohokrát poučila, že se nelze vymlouvat za činy v konfliktu na kolektivní zodpovědnost. Za „rozkaz nadřízeného“ se schovalo mnoho válečných zločinců. Proto Evropané tolik lpí na požadavku, aby si každý sám zodpovídal za svoje činy a jejich důsledky.

Zásada č. 2: Jasná politická autorita

- **Legitimita použití ozbrojených sil.** Hlavním cílem strategie lidské bezpečnosti musí být ustavení legitimní politické autority, která bude s to bezpečnost jednotlivců zajišťovat. I v případech, kdy je třeba použít vojenskou sílu, mohou vojenské jednotky uspět jen při souhlasu a podpory místních obyvatel.
- **Nástroje EU.** Účinná diplomacie, citlivé a efektivní uplatňování sankcí k prevenci a stabilizaci konfliktů, poskytování humanitární pomoci, dialog s občanskou veřejností v krizových oblastech, to jsou nástroje, které EU musí rozvíjet. Velkou výzvou, která před EU stojí, je řešení problémů vyplývajících z podřízenosti potřebných kapacit národním autoritám.
- **Stabilizace.** To nejcennější, čeho lze dosáhnout použitím vojenské síly, není vítězství čistě vojenskými prostředky, ale stabilizace situace, která otevře prostor pro politický proces. Ke ztrátě politické legitimacy může dojít i po vojenském vítězství, kterého bylo dosaženo za příliš vysokou cenu.

Zásada č. 3: Multilateralismus

- **Mezinárodní instituce.** EU nikdy nebude schopna vytvořit takový systém kolektivní bezpečnosti, který zajistí komplexní bezpečnost svých občanů ve všech aspektech. Zvyšování aktivní úlohy OSN, zefektivnění OBSE a posilování NATO bude i nadále součástí ESDP. Stejně tak bude důležité zkvalitňovat spolupráci či sdílení úkolů EU s dalšími regionálními organizacemi v Evropě, v Africe – Africká unie (AU), Jihoafrické rozvojové společenství (SADC) a Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS) – a na západní polokouli Organizace amerických států (OAS).
- **Společná pravidla činnosti.** EU musí působit podle společných, vzájemně dohodnutých pravidel a norem a dodržovat mezinárodní normy. Jen tak bude EU v očích neevropských států působit jako důvěryhodná, transparentní organizace.
- **Koordinace.** Akce EU v oblasti ESDP nemohou být účinné a politika lidské bezpečnosti se nemůže uplatnit, pokud nedojde k propojení všech aspektů, které ji ovlivňují. Proto je nezbytné zvýšit úroveň koordinace mezi činnostmi zpravodajských služeb, zahraniční politikou, obchodní politikou, rozvojovou politikou a bezpečnostní politikou členských států. Tento požadavek je o to naléhavější, čím větší jsou problémy jej prosadit v praxi.

Zásada č. 4: Postup od nejnižší úrovně po nejvyšší („zdola-nahoru“)

- **Prioritní je zájem lidí.** Jedním z velkých problémů rozhodování při přijímání opatření k řešení krizové situace je, že ty správné informace a zejména jejich interpretace se do povědomí politiků dostávají příliš pozdě. Je přitom zřejmé, že rozhodování o silovém řešení situace v krizových oblastech musí vycházet z nutnosti zabezpečit

nejzákladnější potřeby lidí, kteří jsou vystavení násilí a nebezpečí. Proto se v této oblasti budeme muset naučit jak využívat informace od lidí v terénu, od místních občanů i od nezaujatých odborníků. Bez zainteresování místního obyvatelstva do řešení krize nemůže být působení ozbrojených sil nikdy úspěšné. Zde mají své nezastupitelné místo místní i mezinárodní média.

- **Aktivní obyvatelstvo.** Mezinárodní zásahy nikdy nemohou udělat více než otevřít určitý prostor. Vojenský zásah musí být podporován zdola, ne na principu „uděláme to za ně“.

Zásada č. 5: Soustředění na regiony

- **Války nemají hranice.** V globalizovaném světě je přesah konfliktů mimo hranice mnohdy formálně ustanoveného státního útvaru značný. Uprchlíci, menšiny v různých zemích hlásící se k postiženému státu či národu, extremistické a zločinecké sítě, to jsou skutečnosti, které eskalují konflikt do širšího regionu nebo jej dokonce přesunují. Snaha zaměřit se na státní suverenitu jediné země, byť v něm spočívá ohnisko konfliktu, je „slepu uličkou“.
- **„Bezešvý“ přístup.** Častou a bohužel špatnou praxí je, že v regionu kde probíhají mírové operace, mají jednotky účastnických zemí přidělené „své“ teritorium a zavádějí tam „svůj“ pořádek. Někdy je region dokonce rozdělen mezi různé organizace. Přestože každá účastnická země nebo organizace má ty nejčistší úmysly, nejednotnost v postupu nebo dokonce názorech na cílový stav v regionu po ukončení konfliktu může vést k diskontinuitě a jeho zneužívání nekalými silami.

Zásada č. 6: Používání právních nástrojů

- **Prosazování práva.** Je samozřejmé, že diplomatická fóra a politické rozhodování o řešení konfliktů musí respektovat právní pravidla. Na aplikaci práva je však založen samotný způsob, na kterém jsou operace prováděny. Kromě ozbrojených sil, které plní svoje tradiční poslání, je do stabilizace situace nutno zapojit především nevojenské složky a pracovníky – policisty, soudní úředníky, soudce, prokurátory.
- **Úloha vojáků.** Vojáci při operacích vedených podle principů lidské bezpečnosti plní řadu netradičních funkcí. Kromě toho, že pomáhají svým nevojenským spolupracovníkům a vytvářejí podmínky pro jejich efektivní činnost, plní významné funkce při ochraně obyvatelstva, zajištění důkazů pro soudní řízení a další.
- **Vymahatelnost práva.** Přestože obecně platí, že v prostoru konfliktu platí právo místní, jeho uplatňování není vždy jednoznačné, zejména u zhroutených nebo totalitních států. Proto je nezbytné dodržovat i obecně platné zásady mezinárodního práva a předem dohodnuté zasahujícími silami „mravní kodexy“. Ty musí mít právní ochranu při jeho prosazování. Rovněž podle těchto principů musí být stíháni teroristé, váleční zločinci, obchodníci s drogami a ostatní protispolečenské živly. Mezinárodní síly se přitom musí opírat o místní nezkorumpované policisty, právní experty, mezinárodní experty i mezinárodní tribunály.

Zásada č. 7: Přiměřené použití síly

- **Ochrana civilistů.** V ozbrojeném konfliktu musí vojáci pro splnění svých úkolů chránit vlastní síly. Je však přinejmenším problematické, když jsou životy zasahujících vojáků chráněny více, než životy civilistů, mezi nimiž ozbrojený zápas probíhá. Takový

vojáci ztrácejí morální kredit a v konečném dopadu i důvěru obyvatelstva, které mají chránit.

- **Omezení použití síly.** Tvrdé použití síly s cílem zabití protivníka je poslední možnost, jak dosáhnout cíle. V mírových operacích je cílem přesvědčit protivníka, aby změnil svoje chování, případně eliminovat jeho bojeschopnost. Toho lze dosáhnout s použitím širšího spektra nástrojů než jen působením letálních zbraní.
- **Právo na sebeobranu** zasahujících sil musí být zachováno ve všech případech. Pokud je na vlastní vojska použito násilí, musí být adekvátní reakce, jinak hrozí selhání celé mise. Stejně tak bude legitimní zabít někoho, kdo se pokouší zabít třetí osobu. Vojáci však musí znát pravidla pro použití násilí, umět je i ve vypjatých situacích uplatňovat, a zároveň mít jistotu právní ochrany, pokud podle těchto pravidel konají. Naopak, pokud vojáci překročí předem stanovená pravidla, musí být za své konání právně odpovědní.

Implementace bezpečnostní doktríny

Při praktickém prosazování zásad lidské bezpečnosti nelze spoléhat jen na filozoficko-teoretické prohlášení. K tomu, aby EU mohla provádět bezpečnostní politiku založenou na výše uvedených zásadách, musí disponovat potřebnými silami a prostředky a mít potřebný právní rámec.

- **Síly a prostředky** by měly mít podobu „sboru rychlé reakce na podporu lidské bezpečnosti“ (Human Security Response Force) složeného z 15 000 mužů a žen, z nichž alespoň třetinu bude tvořit civilní personál (policie, pracovníci dohlížející na dodržování lidských práv, odborníci na rozvoj a humanitární pomoc, administrativní a organizační personál apod.). Kromě toho by měl být doplněn z příslušníků „dobrovolného sboru lidské bezpečnosti“ (Human Security Volunteer Service).
- **Nový právní rámec** by měl upravovat jak rozhodnutí o zásahu, tak rozhodování při samotných operacích v terénu. Jeho ustanovení by měla vycházet z právního řádu hostitelských i vysílajících zemí, z mezinárodního trestního práva, mezinárodní úpravy lidských práv a mezinárodního humanitárního práva.

Další rozvoj evropské doktríny lidské bezpečnosti

Existuje mnoho zpráv, studií, publikací (např. [4] nebo [5]), bylo uskutečněno mnoho konferencí a seminářů, které se problematikou evropského pojetí lidské bezpečnosti zabývaly. Jen těžko lze hodnotit uskutečňování principů, které se mohou v praxi projevovat v mnohých podobách. Evropská komise, její výbory, výbor pro zahraniční věci Evropského parlamentu se ve svých zprávách zabývá především realizací společné zahraniční politiky EU a v nich je možné vyzorovat to, co zde nazýváme principy lidské bezpečnosti.

Od vydání barcelonské zprávy se objevily dva protikladné kritické názory na doktrínu lidské bezpečnosti. Ten první kritizuje koncepci samotnou a objevuje se ve veřejných i akademických debatách. Někteří kritici se obávají, že jde o novou nálepku neo-imperialismu a o způsob, jak ospravedlnit liberální intervencionalismus a nový evropský militarismus. Ten druhý namítá, že koncepce je bezzubá, příliš „laskavá a rozmazaná“ či „měkká“. Nejde ostatně o nic nového, v historii se při objevení nových filozofií, koncepcí, strategií, pojetí či principů vždy objevovaly krajní kritické reakce.

V listopadu 2007 vydala stejná studijní skupina, která pracovala na doktríně lidské bezpečnosti, tzv. madridskou zprávu [6], která zhodnotila výchozí materiál [1] a nastínila vizi evropské bezpečnostní doktríny založené na souboru zásad, které by měly být jasně definované a zformulované na každé úrovni EU, a to počínaje členskými státy, které se dohodnou na kolektivní akci, po jednotlivé vojáky, policisty či daňové inspektory v prostoru operace. Podle této zprávy doktrína lidské bezpečnosti vyžaduje transformaci způsobu myšlení. Tradiční koncepte bezpečnosti jsou hluboce zakotveny na ministerstvech zahraničí a obrany a jakákoli alternativa je považována za utopii. Nicméně se více méně jasně ukazuje, že přístup lidské bezpečnosti je ve skutečnosti realističtější způsobem zvládnání současných krizových situací a mohl by být i účinnější, než tradiční přístup k bezpečnosti, který zdůrazňuje klasické užití ozbrojených sil či jednoduše připojuje civilní kapacity k vojenským mírovým sborům. Proto je tak důležité definovat parametry evropské bezpečnostní doktríny.

Cílem mého příspěvku není zde citovat a komentovat celé pasáže této zprávy, kterou doporučuji každému, kdo se vážně zabývá ESDP. Stejně tak by z tohoto pohledu stály za podrobnější analýzu některé pasáže lisabonské smlouvy. [7]

Závěr

Koncepce lidské bezpečnosti vyjadřuje způsob, jakým se Evropská unie snaží uspokojit lidské potřeby v krizových situacích, kdy lidé trpí v důsledku válek, ale také v důsledku přírodních či člověkem způsobených katastrof – hladomorů, tsunami, hurikánů. Bezpečnost je často považována za stav, v němž nehrozí fyzické násilí a který spadá do oblasti politicko-vojenských kompetencí.

Pro Evropskou unii znamená „lidská bezpečnost“ víc než jen další bezpečnostní koncepci či nálepku. Lze ji považovat za příběh, který zahrnuje cíle a metody různorodého systému zahraniční a bezpečnostní politiky a který tyto představuje v diskuzích o bezpečnosti s různými posluchači z řad veřejnosti i s odborníky. Jinými slovy je lidská bezpečnost pojetím, jak Evropané přistupují k vnější bezpečnosti. Jako taková je také základem společné bezpečnostní kultury a identity.

Odkazy k textu:

- [1] *The Prague Conference on the European Way of Security* 2009, <http://.ceses.cuni.cz/CESES-65.html>.
- [2] ZEMAN, P. (ed.) *Česká bezpečnostní terminologie*. Brno: VA Brno 2003, s. 13.
- [3] *A Human Security Doctrine for Europe: The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*, Barcelona 2004, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/humanseconconcept.htm>. Dokument vytvořila skupina složená z předních teoretiků i význačných praktiků pod vedením profesorky Mary Kaldor, ředitelky Centre for the Study of Global Governance v Londýně. V českém překladu je k dispozici na <http://www.blisty.cz/2007/4/27/art34039.html>.
- [4] GLASIUS, M, KALDOR M. *First: A Human Security Strategy for the European Union*, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/5publications3.htm>.
- [5] http://en.wikipedia.org/wiki/Human_security.
- [6] *A European Way of Security: The Madrid Report of the Human Security Study Group*, Madrid 2007, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/2securitypub.htm>. V českém překladu je k dispozici na <http://www.fesprag.cz/cs/publikace>.
- [7] *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství*, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007, http://bookshop.europa.eu/eubookshop/bookmarks.action?target=EUB:NOTICE:FXAC07306:EN:HTML&request_locale=CS.

Literatura:

- ALBROW, M. *The Global Age*. Cambridge: Polity Press, 1996.
- BAUDRILLARD, J. *Amerika*. Praha: Dauphin 2000.
- BECK, U. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.
- BERGH, P. Dialectic and Functionalism. Toward a Theoretical Synthetis. *American Sociological Review* 28, 1963.
- CICERO, M. T. *O povinnostech*. Praha: Svoboda, 1970.
- CLAUSEWITZ, K. P. G. von. *O válce*. Praha: Svoboda, 1959.
- EICHLER, J. Teorie obrany, nebo bezpečnostní věda? Náměty pro vědeckou a výzkumnou činnost v oblasti bezpečnosti a obrany státu. *Vojenské rozhledy* 4/2006.
- HAGAN, K. J., BICKERTON, I. J. *Unintended Consequences*. Londýn: Reaktion Books, 2007.
- HORYNA, B. *Druhá moderna. Ulrich Beck a teorie reflexivní modernizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- JANOŠEC, J. Sekuritologie – nauka o bezpečnosti a nebezpečnosti. *Vojenské rozhledy* 3/2007, s. 3-14.
- KANT, I. *K věčnému míru: Filozofický projekt*. Praha: nakladatelství Oikúmené, 1999.
- KENNEDY, P. *The Rise and Fall of the Great Powers*. Boston, 1988.
- MERTON, R. K. *Social Theory a Social Structure. Toward the Codification of Theory and Research*. New York, 1968.
- MERTON, R. K. *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil – trendy, teorie, zkušenosti*. Praha: AVIS, 2007.
- PERNICA, B. Pojem bezpečnostní struktury a možnosti jeho využití pro potřeby bezpečnostní vědy. *Vojenské rozhledy* 4/2007, s. 26-29.
- PETRUSEK, M. Poslední klasik moderní sociologie Robert King Merton. Studie in Robert K. Merton, *Studie ze sociologické teorie*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007.
- PLATÓN. *Ústava Oikúmené*. Praha, 1996.
- PLATÓN. *Zákony. Oikúmené*. Praha, 2001.
- PŘÍBÁŇ, J. Bratři ve strachu. Kritické myšlení v Baumanově tekuté modernitě. *Právo – Literární příloha Salon* 507, 22. 2. 2007.
- RAŠEK, A. a kol. Tvorba základů bezpečnostní vědy. *Vojenské rozhledy* 1/2007, s. 21-31.
- ROBERTSON, R. *Globalization. Social Theory and Global Culture*. London: Sage, 1992.
- STEWART, I. *Odsud až do nekonečna: Průvodce moderní matematikou*. Praha: Argo a Dokořán, 2006.
- VOLNER, Š. Asymetrické války. *Vojenské rozhledy* 3/2007, s. 15-26.
- Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova, Karolínium, 1996.

Existence tisíců jaderných zbraní je nejnebezpečnějším dědictvím studené války. Mezi Spojenými státy a Sovětským svazem nebyla vedena žádná jaderná válka, ale generace žily s vědomím, že jejich svět může být vygumován jediným zábleskem světla. Města jako Praha, která existovala po staletí a zosobňovala krásu, talent a lidskost, by přestala existovat.

Studená válka dnes zmizela, ale tisíce jaderných zbraní nikoli. Podivnou ironií historie se hrozba jaderné války snížila, ale riziko jaderného útoku se zvýšilo. Tyto zbraně si obstaralo více států. Pokračují jejich zkoušky. Na černých trzích se obchoduje s jadernými tajemstvími a jadernými materiály. Šíří se technologie jak sestrojít jadernou nálož. Teroristé jsou rozhodnutí, že si ji koupí, postaví nebo ukradnou. Naše úsilí jak tato nebezpečí omezit se soustředilo na globální režim nešíření jaderných zbraní, ale s tím, jak stále více lidí a států porušuje pravidla, bychom se mohli dostat do situace, že to nebude fungovat.

To se týká všech lidí, všude. Jedna jaderná zbraň odpálená v jednom městě – ať je to New York nebo Moskva, Islámábád nebo Mumbaí, Tokio nebo Tel Aviv, Paříž nebo Praha – by mohla zabít statisíce lidí. A ať by se to stalo kdekoliv, důsledkům by nebylo konce – z hlediska naší globální bezpečnosti, společnosti, hospodářství a z hlediska konečného důsledku pro naše přežití.

**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)
neděle 5. dubna 2009**

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>